

RAFIQ YUSIFOĞLU

ANA DİLİM

**ƏZİZ BALALAR, SİZİN
BÜTÜN GƏLƏCƏK
UĞURLARINIZ DİLİMİZİ
NECƏ ÖYRƏNMƏYİNİZDƏN
ASILIDIR. BU DİLİ
ÖYRƏNİN, ONU SEVİN!**

Hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərini yaşadan, inkişaf etdirən onun dilidir. Dilimiz zəngindir, çox ahəngdar dildir. Dilimizin söz ehtiyatı çox böyükdür. Qrammatika sahəsində həddindən artıq böyük nailiyyətlərimiz var. Şəxsən mən bu dili çox sevirəm.

Heydər ƏLİYEV

GÖYƏRÇİN

ISSN-0207-4710
2007-cı il

RƏSSAMLAR:
İlqar
Afər

Əziz balalar, "Ana dilim" adlı bu kitab 2002-ci ildə "Göyərçin" in kitabxanası seriyasından çap etdiyimiz "Söz çəmənini" toplusunun təkmilləşdirilmiş variantıdır. Zamanın, dövrün tələbi ilə əsərin yeni nəşrini hazırlamaq zərurəti ortaya çıxdı. Ümid edirik ki, Azərbaycan dilinin inceliklərini, onun qrammatikasını öyrənməkdə bu kitab yardımınız ola biləcəkdir.

RAFİQ YUSİFOĞLU

ANA DİLİM

"GÖYƏRÇİN"İN KİTABXANASI
BAKİ - 2007

“Qurani-kərim”dən

Ey Rəbbim! Dilimdəki düşünləri aç ki, sözümlü yaxşı anlasınlar.

ANA DİLİ

Ananın özü kimi
Ana dili müqəddəs.
Damarımızda qandı,
Ciyerimizdə nəfəs.

Şirin layla eşidib,
Körpə dinclik tapıbdır.
O dil ana südüyü
Ruhumuza hopubdur.

Bəxtəvər ömrümüzün
Mənasına dönübdür.
Müqəddəs ruhumuzun
Aynasına dönübdür.

Ana dili qürbətdə
Vətənə dönə bilər.
Düşmənlərin başına
Mərmə tək enə bilər.

Odur ən çətin anda
Köməyimizə yəten.
Ana dili yoxdursa,
Nə ana var, nə vətən...

Bəli, ana dili hər bir insan üçün müqəddəsdür. Bu dil analarımızın südü və laylası ilə qanımıza hopmuşdur.

Dil olmasa insanlar bir-biri ilə necə əlaqə saxlaya bilərdilər? "Hər bir insan öz dilinin altında gizləndi", "Necə dil bilirsənsə, o qədər insansan" kəlamları təsadüfi yaranmamışdır. "Dilini bilmək" ifadəsi də göydəndüşmə deyildir. Görkəmli alim Pifaqor təsadüfi demirdi ki, hər hansı xalqın xarakterini öyrənmək istəsən, ən əvvəl onun dilini öyrənməlisən.

Doğrudan da, xalqı, onun folklorunu, məişətini, adət-ənənələrini öyrənmək üçün birinci növbədə onun dilini bilmək lazımdır.

Bizim ana dilimizin - Azərbaycan dilinin çox qədim bir tarixi vardır. Bu dil uzun müddət "türki", "türk dili", "türkcə", "Azərbaycan türkcəsi" kimi işlənmişdir. Dilimizə zaman-zaman türk dili söylənilməsi də təsadüfi deyildir. Ona görə ki, bu dil türk dilləri ailəsinin qərb qrupuna mənsub ən zəngin, ən qədim qollardan biridir.

Böyük rus şairi M.Y.Lermontov dilimizə çox yüksək qiymət vermiş, onu bütün dünyada geniş yayılan fransız dili ilə müqayisə etmişdir. Lermontov belə qənaətdə idi ki, fransız dili ilə Avropanı gəzmək mümkün olduğu kimi, Azərbaycan dili ilə də bütün Qafqazı, eləcə də Asiyayı gəzmək mümkündür.

Azərbaycan ədəbiyyatının ən gözəl inciləri bu dildə yaranmışdır. İlk yazılı abidəmiz sayılan "Kitabi-Dədə Qorqud" dilimizin qədimliyi və zənginliyindən xəbər verir. Ulu Nizaminin bu dildə yazdığı əsərlər əlimizə gəlib çatmasa da, o, ana dilimizi çox yüksək qiymətləndirmişdir. Qədim dövrlərdə yaşamış Nəsiminin, Xətəinin, Füzulinin və başqalarının əsərləri Azərbaycan dilinin nə qədər geniş imkanlara malik olduğunu göstərən danılmaz faktlardır. Şah İsmayıl Xətəinin hakimiyyəti illərində Azərbaycan dili dövlət dili səviyyəsinə qalxmışdır.

Molla Pənah Vaqifin, Qasım bəy Zakirin, Nəbatinin, Qurbaninin, Xəstə Qasımın, Sarı Aşığın, Aşıq Alının, Aşıq Ələsgərin və onlarca digər el sənətkarlarının əsərlərində dilimizin saflığı, onun

ifadə zənginlikləri insanı heyrləndirir.

Həmişə görkəmli şairlərimiz, yazıçılarımız, alimlərimiz Azərbaycan dilinin saflığı uğrunda mübarizə aparmışlar. Mirzə Fətəli Axundov yeni Azərbaycan əlifbasının yaradılması ideyasını ortaya sürmüş, çox-çox sonralar bu arzunu həyata keçirmək mümkün olmuşdur. Cəlil Məmmədquluzadənin "Molla Nəsrəddin" jurnalını "Sizi deyib gəlmişəm" məqaləsi ilə açması da təsadüfi deyildi. Zaman-zaman dilimizi unudurmağa çalışanlara Mirzə Cəlil çox tutarlı cavablar verirdi.

"Molla Nəsrəddin" jurnalında bir karikatura verilmişdi. Şəkildə təsvir olunurdu ki, bir kişinin ağzını zorla açıb ora dil yerləşdirmək istəyirlər. Kişi isə qışqıra-qışqıra deyir ki, ay qardaşlar, mənim ağımda öz dilim var!

Cəlil Məmmədquluzadə bu karikatura ilə dilimizi unudurmağa çalışanlara qarşı üsyan edirdi. Görkəmli ədib "Anamın kitabı" əsərində bütün insanları öz dillərini mükəmməl öyrənməyə səsləyirdi. Sabirin şeirləri dilimizin gözəlliyinin təntənəsi idi...

Mirzə İbrahimovun, Əli Vəliyevin, Süleyman Rəhimovun, Mehdi Hüseynin, İlyas Əfəndiyevin, Ənvər Məmmədخانının, Süleyman Rüstəmin, Mikayıl Müşfiqin, Səməd Vurğunun, Rəsul Rzanın, Şəhriyarın, Nəbi Xəzrinin, Bəxtiyar Vahabzadənin, Məmməd Arazın və başqa bu kimi sənətkarlarımızın əsərlərində Azərbaycan dili dağ şələləsi kimi çağlayır...

Dilimizin saflığı uğrunda mübarizə aparan ümummilli liderimiz Heydər Əliyev həmişə yazıçılara, şairlərə, sənət adamlarına himayədarlıq edirdi. Yeni mərhələdə Azərbaycan dilinin inkişafına dövlət qayğısı mehız dahi öndərimizin adı ilə bağlıdır.

Nə yaxşı ki, indi müstəqil Azərbaycan Respublikası, onun dövlət dili, yeni əlifbası var...

Əziz balalar, ana dilimizin zənginliklərini, incəliklərini öyrənmək hamımız üçün vacibdir. Bu yolda sizin hamınıza uğurlar arzulayıram...

SƏS PƏTƏYİ

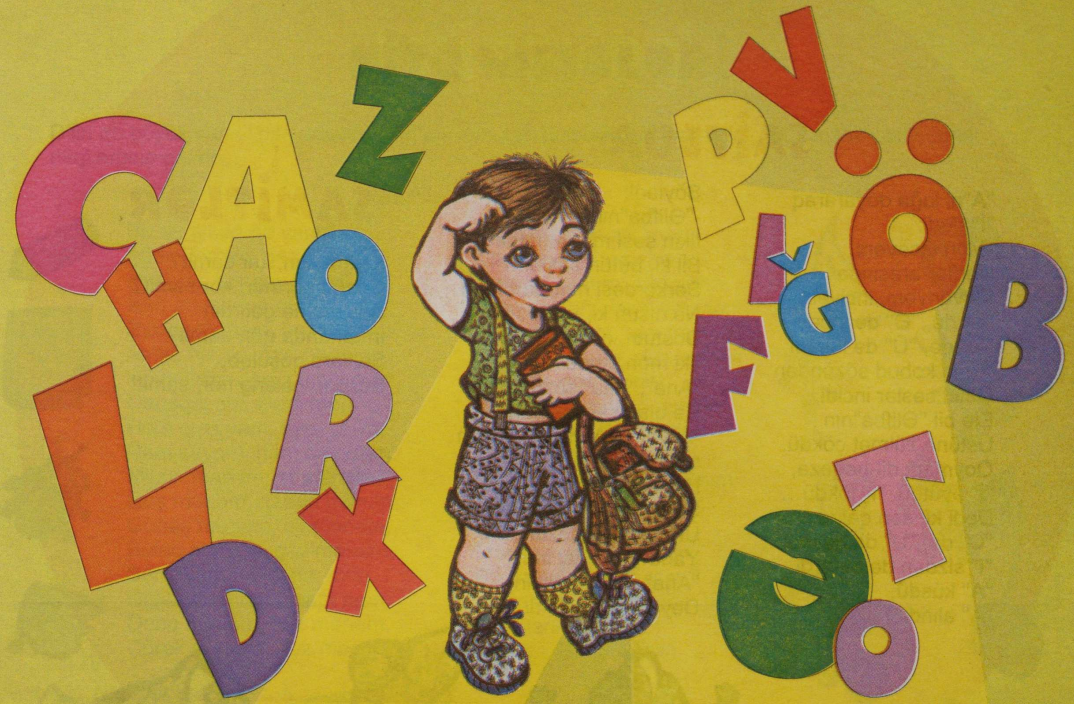
Biri var idi, biri yox idi, dünyada çoxlu səs var idi. Bu səslərin hərəsi bir tərəfdə yaşayırdı. Biri çayın şırıltısında, biri göylərin gurultusunda, biri yağışın səsinə, digəri quşların pırlıtısında, arıların vızıltısında, başqa birisi küləyin viyılıtısında...

Nə isə, dünyada çoxlu səslər var idi və bu səslər ayrı-ayrılıqda yaşayırdılar.

İnsan səsləri dinlədikcə valeh olur, öz səsinə də təbiətin səslərinə qoşurdu.

Qərənələr, əsrlər bir-birini əvəz etdi. İnsan heyvanları, quşları, arıları əhliləşdirdiyi kimi, səsləri də əhliləşdirmək istədi. O, hər səsi bir hərflə qeydə aldı. Beləliklə, gözəl bir səslər çələngi alındı.

Səslər havada uçuşur, arılar kimi vızıldaşırdılar. Bunu gören insanın ağına qərribə bir fikir gəldi. O, arılara pətək düzəltdiyi kimi, səsləri də bir yere yığmağa çalışdı. Səslər arılar kimi uçuşub onun düzəltdiyi səs pətəyinə "Əlifba"nın başına yığışdılar. İnsan o səslərin hərəsini bir hərflə qeydə aldı. Səsləri ifadə edən bu hərflər yan-yana düzülürkə, gözəl-gözəl sözlər yarandı. Arı pətəyində bal hazırladığı kimi, səs pətəyində də şirin-şirin sözlər hazırlandı. Bu sözlər insanların dilinin bəzəyinə çevrildilər. Ana, ata, bacı, qardaş, oğul, uşaq, bal, bala, vətən, yurd, el-oba, xalq... sözləri yan-yana düzüldülər. Müxtəlif hərflər bir-biri ilə çiyin-çiyinə verdikcə yeni-yeni kəlmələr yarandı. Bu sözlər müqəddəs ana dilini əmələ gətirdilər. Bal şirin olduğu kimi, ana dilinin sözləri də şirindir. Ona görə ki, bu sözlər sehrli səs pətəyinin şəhdi-şirəsidir...

"ƏLİFBA" M

Oxumağı, yazmağı
Öyrənmişəm təzəcə.
Misra cığırlar üstdə
Baxışlarım gəzəcək.

Kitablar həsrət ilə
Yolumuzu gözləyər.
Sən dönmüsən gözümde
Sehrli bir güzgüyə.

"Əlifba" m, ay "Əlifba" m,
Ömrümə yaraşıqsan.
Gözlərimdə təbəssüm,
Ürəyimdə işıqsan.

"Əlifba" m, ay "Əlifba" m,
Bir sehrli açarsan.
Elmin qapılarını
Üzümüzə açarsan.

Səni tanımamışdan
Həyatda çox bürdredim.
Səninlə dost olandan
Artıb gücüm, qüdrətim.

Kitablar ruhumuzda
Fırtına qoparacaq.
Sətir cığırlar bizi
Zirvəyə aparacaq.

Ay aman, gözləyirmiş
Kitabda bizi nələr?
Açılıb üzümüzə
Qiyəmətli xəzinələr.

Sətirlər arasında
Nələr, nələr görərəm?
Məna çiçəklərini
Baxışımla dərərəm.

"Əlifba" m, ay "Əlifba" m,
Ömrümə yaraşıqsan.
Gözlərimdə təbəssüm,
Ürəyimdə işıqsan.

"Əlifba" m, ay "Əlifba" m,
Bir sehrli açarsan.
Elmin qapılarını
Üzümüzə açarsan...

FONETİKA

SAİTLƏR

"A"nı lağa qoyararaq
"I" dedi:
-Mən incəyəm.
Hərflər arasında
Mirvariyyə, inciyəm.
"E" də, "Ə" də incədi,
"Ö" də, "Ü" də incədi...
"I"nin kobud sözündən
Qalın səslər incidi.
Elə bil "Əlifba"nın
Üstünə zülmət çökdü.
Qoymadı dil-boğaza,
"I" üyütdü, "I" tökdü...
Dedi ki, sən qalınsan,
"O" da, "U" da qalındı...
"I" sizdən də betərdi.
"A" küsdü,
"A" alındı.

Söylədi:
-"Əlifba"nın
İlkin səsi mənəm, mən.
Bil ki, bütün səslərin
Sərkərdəsi mənəm, mən.
Nə olsun ki, incəsən,
Dostum, çəkmə özünü.
İlki mən, sonu mənəm
"Ana", "Ata" sözünü.
Nə olsun ki, qalınam,
"A"yam, "A"yam, "A"yam
mən.
Hər səs bir ulduzdu,
Şəfəq saçan ayam mən.
Utan kobud sözündən,
Yana-yana qal indi.
"Ana" sözünə qalın
Deyən özü qalındı...

SAMİTLƏR

Eşitmirsən, kar samit?
Gözün görmür, kor samit?
Başıma nə gətirdin
İmtahanda gör, samit?
Saitlərə qoşulub,
Sözdən çələng hör, samit!

NİTQ HISSƏLƏRİ

Dilin ən böyük vahidi nitq adlanır. Nitq isə ayrı-ayrı hissələrdən ibarətdir... Bu hissələr birləşərək nitqi əmələ gətirir...

İSİM

Bu dünyada nə varsa:
Ağac, torpaq, daş, adam...
Hər şey, hər şey isimdi,
İsim addı, mən adam.
Budaq mənəm, bar mənəm,
Alma, heyva, nar mənəm.
Həm tikan, həm gülüm mən,
Qarışqayam, filem mən.
Həm quzuyam, həm otam,
Həm suyum, həm də odam.
Maşın mənəm, at mənəm,
Quş mənəm, qanad mənəm.
Günəş mənəm, ay mənəm,
Bulaq mənəm, çay mənəm.
Səmayam, ulduzam mən,
Oğlanam mən, qızam mən.
Ocaq mənəm, köz mənəm,
Çörək mənəm, duz mənəm.

Anayam, atayam mən,
Dənizəm, adayam mən.
Canam, ruham, bədənəm,
Həm xalqam, həm vətənim.
Nəfəs mənəm, can mənəm,
Damar mənəm, qan mənəm.
Elan elə eşq mənə!
Ürək mənəm, eşq mənəm.
Göz də, qaş da isimdi,
Gözde yaş da isimdi.
Dil mənəm, dodaq mənəm,
Büzməyin dodaq mənə.
Ürəklərin oduyam,
Mən hər şeyin adiyam.
Bildinizmi kiməm mən?
Mizrabam mən, siməm mən...
Əşyaların adiyam,
İsiməm, isiməm mən...

SİFƏT

Sifətim, hər bir şeyin
Əlaməti mənəm, mən.
Ürəyə düşən həsrət,
Saça düşən dənəm mən.
Həm sağlam, həm xəstəyəm,
Həm soyuq, həm istiyəm.
Çürük mənəm, saf mənəm,
Bulanıq, şəffaf mənəm.
Doğmayam mən, yadam mən,
Ağızlarda dadam mən.

Cavan mən, qoca mənəm,
Alçaq mən, uca mənəm.
Dərin mən, dayaz mənəm,
Qara mən, bəyaz mənəm...
Hər şeyin rəngi mənəm,
Ən varlı, zəngin mənəm.
Əlamət bildirirəm,
Genişəm mən, darəm mən.
Axtarsanız, dünyanın
Hər yerində varam mən...

SAY

Yerdə, göydə nə varsa,
Gərək hər gün sayam mən.
Həm miqdar, həm sıranı
Bildirirəm, sayam mən.
Rəqəmləri vurarsan,
Rəqəmləri bölərsən.
Mən olmasam, əşyanın
Sayını nə bilərsən?
Məni saya salmasan,
Sayları itirərsən.
Günləri itirərsən,
Ayları itirərsən.
Yaşını unudarsan,

Bir daşa oxşayarsan.
Bilməzsən ki, heç hansı
Əsrdə yaşayırsan!
İlk gündən yaranmışam,
Çox qədiməm, uluyam.
Sayam, məni sayanın
Nökəriyəm, quluyam...

ƏVƏZLİK

Çətine düşənlərin
Köməyinə gəlirəm.
Neçə nitq hissəsini
Əvəz edə bilərəm.
Mən isimin, sifətin,
Sayın, zərfin dostuyam.
Neçə-neçə növüm var,
Öz işimdə ustayam.
Nə əmr etsən, hazırım,
Demə həvəsim yoxdu.
Əvəzliyəm, əvəzlik,
Mənim əvəzim yoxdu...

QOŞMA

Leksik mənam yoxsa da,
Çətin ki, boş duram mən.
Sözlərə qoşularaq
Məna yaradırəm mən.

ZƏRF

Dost, mənə oxşadırsan
Gah sifətə, gah saya.
Kimliyimi bilməzsən
Feli salmasan saya.
Sən ona sual versən,
Necə? Nə zaman? Harda?
Tez mənə göstərəcəm,
Dost dostu qoymaz darda.
Mən nitq hissələrinin
Ərköyünü, tərsiyim.
Felin silahdaşuyam,
Hərəkətin tərsiyim.
Başqa növlərim də var:
Kəmiyyət, zaman, yerəm.
Fəlsiz mən çətin ki,
Suala cavab verəm...

BAĞLAYICI

Adım bağlayıcıdır,
Sanmayın ki, körpəyəm.
Cümlələrin, sözlərin
Arasında körpüyəm.

FEL

Fələm, mən də fələm,
Az aşın duzu deyiləm.
Əkən mənəm, biçən mənəm,
Yeyən mənəm, içən mənəm.
İşləyirəm, çalışıram,
Hey yanırım, alışıram.
Şimşək olub çıxıram mən,
Sələ dönüb axıram mən.
Gah gəzirəm, gah qaçıram,
Gah üzürəm, gah uçuram.
Ağladırıam, güldürürəm,
Çəmənlərdən gül dərirəm.
Əlvən çələng toxuyuram,
Şeir, mahnı oxuyuram.
Keçmiş, indi, gələcəyəm,
Səslə mən çətin ki,
Əbədi hərəkətim mən,
Xeyirəm, bərəkətim mən...

ƏDAT

Ədatam, məqamında
Köməyə gəlirəm mən.
Sözlərin mənasını
Artıra bilərəm mən...

CÜMLƏ ÜZVLƏRİ

MÜBTƏDA

Cümlə yumruğa bənzər,
Üstündə var beş barmaq.
Kimdən soruşsan, deyər:
Mübtədədi baş barmaq.
Onsuz günüm olmasın,
Xəbərə sirdaşam mən.
Mübtədəyam, mübtədə,
Başlanğıcam, başam mən.
Atalar deyib: olar
Kişinin bir sifəti.
Hayanda olsam belə,
Mən dəyişməyəm qəti.
Adlıq haldan savayı
Başqa hala düşməyəm.
Cümlənin harasında
Olsam da, dəyişməyəm.
Cümlə üzvlərinin
Əlasıyam, xasıyam.
Cümlə bir ailədi,
Mən onun başçısıyam.

TAMAMLIQ

Mən cümlədə işimi
Dürüst, tam anlayıram.
Sözü dəqiqləşdirir,
Fikri tamamlayıram.
Deyin, nə vaxt xəbərin
Köməyinə gəlmirəm?!
Təkcə adlıq, yiyəlik
Halda ola bilmirəm.
Tamamlığam, tamamlıq,
İşimdən zövq alıram.
Həm vasitəli, həm də
Vasitəsiz oluram.
Xəbər mənə möhtacdı,
Gözləri qalıb yolda.
Vasitəliyem yönlük,
Yerlik, çıxışlıq halda.
Təsirlik haldayamsa,
Vasitəsizəm demək.
Fikrin ifadəsinə
Hər vaxt edirəm kömək...

XƏBƏR

Bilmək istəyirsənsə
Mən cümlədə nəçiyəm,
Heç vaxt bunu unutma:
Xəbərəm, xəbərçiyəm.
Həmişə, ömrüm boyu
Dil-dodaqda gezərəm.
Mən cümlədə qayğıkeş
Bir anaya bənzərəm.
Çiynimə çox-çox ağır
Bir yük götürürəm mən.

Hər tərəfdən, hər yandan
Xəbər gətirirəm mən.
Məni tapsan, asanca
Sən bir fikrə gələrsən.
Mübtədanın hansı söz
Olduğunu bilərsən.
Məni tapa bilməyən
Avaradı, fərsizdi.
Xəbəri tanımayan
Dünyadan xəbərsizdi...

TƏYİN

Mən həmişə öndəyəm,
Haqqım çatır öyünəm.
Əlamət bildirirəm,
Təyinəm, mən təyinəm.
Nitq hissəsi deyiləm,
Mənə yaxşı-yaxşı bax.
Sifətə oxşasam da,
Cümlə üzvüyəm ancaq.
Hansı bir cümlə üzvü
Düzəlibse isimdən,
Oluram onu təyin
Eləmək həvəsində.
Cümlə üzvlərini
Nura bələyən mənəm.
Mübtədə şahdır, onu
Təyin eləyən mənəm...

ZƏRFLİK

Zərfliyəm, mən zərfliyəm,
Özün çəkir zərf niyə?
Biz onunla qohumuq,
Olsa da kökümüz bir.
Hərənin öz yeri var,
Deyilik ikimiz bir.
Dediymədən dönmərəm,
Vurursunuz üz niyə?
O, nitq hissəsidirsə,
Mən də cümlə üzvüyəm.
Feli xəbər dostumdu,
İsmlərlə işim yox.
Gah tərz, gah yer, gah zaman
Bildirirəm, işim çox.
Gah kəmiyyət oluram,

Çoxluca gül dərirəm.
Səbəb də bildirirəm,
Məqsəd də bildirirəm.
Xəbər havayı yere
Çeviribmi üz mənə?
Onu izah edirəm,
Möhtaədi baş üzv mənə...

DURĞU İŞARƏLƏRİ

NÖQTƏ

Elə bil qara xaldı
Nöqtə sözün sonunda.
Baxma kiçikliyine,
Xidməti var onun da.
Heç nə gərəksiz deyil,
Hər şeyin öz yeri var.
O olmasa, cümlələr
Bir-birinə qarışar.
Nöqtə var isə əgər
Cümlə bitib deməli.
Onun durduğu yerdə
Biz də dayanaq gəlin.

QOŞA NÖQTƏ NÖQTƏLİ VERGÜL

Bənzəyir gözəndən düşən
Bir cüt yaşa nöqtələr.
Qarışqa gözləridir
Sanki qoşa nöqtələr.
Qoşa nöqtə fonar tək
Cümlə içində yanır:
Nöqtələr arasından
Təzə fikir boylanır.

Mən də qoşa nöqtə tək
Bir cüt gözəm, bəri dur!
Alt gözümdən yaş axır,
Üst gözüm qupqurudur.

ÜÇ NÖQTƏ

Cümlə var qarşısını
Bir nöqtə kəsə bilmir.
Cümlələrin sonunda
Üç nöqtəyə baxın bir!
Nöqtələrin dediyi
Sözləri arif anlar.
Sanki hansı fikrinsə
Ayaq izidir onlar...

VERGÜL

Quyruq qoysan nöqtəyə
Dönüb vergül olacaq.
Nöqtə kimi cümlənin
Sonunda olmur ancaq.
Sözlərin arasında
Məskən salıb özünə.
Üzüyola cümlələr
Baxır onun sözünə.
Sanki çatılmış qaşdır,
Vergülə bax, vergülə.
Əgər o qoyulubsa,
Cümlə bitməyib hələ.
Yazı yazanda dost tək
Köməyimə gəlir o.
Cümlənin mənasını
Dəyişə də bilir o.

TABESİZ MÜRƏKKƏB CÜMLƏNİN BİRİNCİ TƏRƏFİ İLƏ İKİNCİ TƏRƏFİ ARASINDA SÖHBƏT

Qərq eləsin xoş ətrinə hər gül bizi,
Qoy soyuqluq duyulmasın aramızda.
İki yərə bölə bilməz vergül bizi,
Təki nöqtə qoyulmasın aramızda...

NİDA

Çox zaman cümlələrin
Sonunda olur nida.
Nöqtə üstündə duran
Dərəyə bənzər o da.
Sevinc, qorxu, həyəcan,
Təəccüb oyadır bizdə.
Onu görcək titrəyir
Ürək də, dil də, söz də.

TİRE

Bu tiredir, yazanda
O da işə yarayar.
İki defis alınar
Onu bölsən yarıya.

DEFİS

Mən tirenin yanında
Balacayam, körpəyəm.
Əks, yaxın mənalı,
Bir də təkrar sözlərin
Arasında körpüyəm.

APOSTROF

Mən də apostrofum,
Bənzəsem də vergülə,
Oxşarlıq tapmazsınız
İşimizdə bir gile.
Axı hər işarənin
Vardır öz vəzifəsi.
Uzun tələffüz elə
Yanımda olan səsi...
Of, of, apostrof,
Səni gözləyir
Katastrof...

SUAL

Sual bizim nidanın
Qocalığıdı bəlkə?
Beli tamam bükülüb,
Bir gör düşüb nə kökə?
Duruşu salır bizi
Çox zaman dikə, dağa.
Sözlərimi biçəcək? -
Bənzeri var orağa.
Yorulmur, hey soruşur
Deyingen bir qarı tək.
Ona cavab verməyə
Sözlər tapasan gerek...

SUAL, NİDA

Nidaya bax, sualla
O yanaşı duranda,
Daha kəsərlər olur
Deyilən sözlər onda.

DIRNAQ İŞARƏSİ

Sözlərin mənasını
Bəzən dəyişirəm mən.
Yaxşısını sal dirnağa,
Fərqi olmasın pisdən.

DİLİMİZİN SÖZLƏRİ

Elin də tarixi var,
Dilin də tarixi var.
İgid odur xalqın
Keçmişindən söz açar.
Dil - tükənməz xəzinə,
Məna - kilid,
Söz - açar.
Söz ləpədir, dalğadır,

Dil ümmandır, dənizdir.
Dilimizin sözləri
Müqəddəsdir, əzizdir.
Sözün hər çalarında
Həyatın sehi vardır.
Söz babaların bizə
Qoyduğu yadığardır.
Halal ocağımızda

Közü qorumalıyıq.
Sözü yaşatmalıyıq,
Sözü qorumalıyıq.
Kim ki, sözü unutdu,
O, həyatda uduzdu.
Söz dil kəhəkşanında
İşiq saçan ulduzdu...

KOĞA

- Koğaya bax, koğaya,
Elə bil ki, çəlikdi.
Kim mənə kömək etsə,
Pay böləndə şərikdi.
Götür koğanı ələ,
Bağa gedək, ay Elçin!
- Koğa nəyə gərəkdir?
- Budağı əymək üçün.
- Niyə əyak budağı?
- İndi baxıb görərsən.
Mən budağı ayərəm,
Sən gilənar dərərsən.

SADAQ

Babam bərk hazırlaşır
Ox atmaq yarışına.
Baxıb heyran çalırım
Onun hər vuruşuna.
Yaydan üzülən oxlar
Düz hədəfə dəyir, bax.
O qədər atdı, atdı,
Tamam boşaldı sadaq.
Məndən xahiş elədi:
Oğum sənə sadağal!
Get oxları getir yığ,
Ox qabına - sadağa...

HERİK ŞUMU

Payızda kolanla
Torpağa salıb iz,
Bu yeri şumlayıb,
Qoymuşuq dincə biz.
Herik şum qış boyu
Dincini alacaq.
Baharda səpinə
Yararlı olacaq.

DƏRYAZ

Gəzir biçənəyi
Sənin baban hər yaz.
Gedir ot çalmağa
Əlində bir dəryaz
Dəryaz nədir, nəne?
Biy, başıma xeyir.
Bilmir dəryaz nədir,
Bu uşaq nə deyir?
Ona kərənti də
Söyləyirlər, Araz.
Ay şəhərli oğlan,
Ot biçəndi dəryaz.

SICIM VƏ ÇATI

Onların ikisi də
Qəzildən hörülür, bax;
Sicim upuzun olur,
Çatı gödəkdir ancaq.
Odun, ot yükləyirlər
Sicimlə at-ulağa.
Çatı gerek nərçarın
Buzov ilə balağa.
Kim onların başını
Çatlayır, bağlayır,
Dopdolü məmələrdə
Özünə süd saxlayır.

XAMA VƏ QAYMAQ

- Bişiribdir nənəm fətir,
Xama gətir, qaymaq gətir.
- Qaymaq nədir, xama nədir?
- İkisi də el sözüdür.
Qaymaq bişmiş südün üzü,
Xama çiy südün üzüdür.

ÖRÜŞ

Yazda ot bollanacaq,
Çör-çöp də ballanacaq.
Quzum toğluya dönüb,
Örüşə yollanacaq.
Bu nə yaxşı örüşdü,
Otu boldu, genişdi.
Soruşdum: - Örüş nədir? -
Hamı mənə gülüşdü.
Babam çeşməyi taxdı,
Dönüb üzümə baxdı:
- Məgər nəvəm bilmir ki,
Örüş geniş otlaqdı?

KİRKİRƏ

Sən qədim dəyirmanısan,
İşlərsən qol gücünə.
Bir ovuc dən tökmüşəm
"Göbəyinin" içinə.
Nə getmişən fikirə?
Fırlan, fırlan, kirkirə!
Üyünüb dönür una,
Səni fırlatdıqca mən,
Alt daşla üst daşının
Arasında qalan dən.
Dalğalar kimi kükrə,
Fırlan, fırlan, kirkirə!

TEŞİ

Fırlandıqca bu teşi,
Yunu ayırır, eşir.
Hörümçək tək hördüyü
Tordan tutub sallanır.
Əyirdiyi ip onun
Ortasına dolanır.
İşə salıb teşini,
Nənəm durub o başdan.
İp dolu çubuq bədən
Yoğundu koppuş başdan.
Zaman keçib, qocalıb,
Muzeyə düşüb teşi.
Maşınlar görür bir vaxt
Onun gördüyü işi.

BADIŞ

Toyuğun ayağında
Üzüyə bax, üzüyə.
Heç belə də şey olar?
Hamı güldü Həziyə.
Üzük deyil, bəs nədir?
Bax, əskidi, badişdı.
Çəpərdən aşıb gedir,
Çil toyuq çox nadinçdi.
Biz bu əskini onun
Ayağına tikmişik,
Qonşunun toyuğuyla
Düşməsin tay-dəyişik.

AXUR

Axşamlar yorğun-arğın
Qayıdanda naxırdan,
İnəyin gözü gəzir,
Görsün nə var axurda?
- Axur nədir, ay baba?
Eşitmirsən, cavab ver.
- İnəyin qabağına
Ot, ələf qoyulan yer.
Mənim ağıllı nəvəm,
Başa düşdünmü?
- Bəli.
Axur malın, inəyin
Boşqabıdır deməli...

DOVLA

Qışın bu vədəsində
Hardandı bu çiçəklik?
Çəmən bilib, dovlanın
Yanına qaçma, kəklik!
Qayıt, o çəmən deyil,
Ovçu quran dovladı.
Sözə baxmayıb getdin,
O da səni ovladı...

QƏZİL

- Kim bilir cavab versin:
Nəyə lazımdır ərsin?
- Bunu bəbə də bilir,
Çətin nə var ki, burda?
Ərsinlə doğrayırlar
Xəmiri xırda-xırda.
Kəndimizdə görmüşəm
O qəribə dəmiri.
Nənəm onunla kəsib,
Kündələyir xəmiri.
- Bəs onda oxlov nədi?
- Oxlov? Kündəni yayan.
- Düzdür, sən sualıma
Cavab ver görüm, oğlan:
Söylə görüm sac nədi?
- Sac çörək bişirəndi.
Doğru cavablarıma
Bir yuxa düşür indiyə?
- Düşür...
- Onda tez elə,
Nənənin yanına qaç.
De ki, xəmir eləyib,
Ocaq üstə assın sac...

Fırlatdım cəhrəni,
Əyirdim, nazildi.
Ancaq bu yun deyil.
- Bəs nədi?
- Qəzildi.
- Keçinin tükünə
Qəzili deyirlər?
- Hə.
- Ondən corabını
Toxuyub geyirlər?
- Yox,
Nənəm gülərək
Başını bulayır:
- Qəzil yun deyil ha,
Adamı dalayır.
Ancaq biz onun da
Xeyrini görürük.
Qəzildən ya sicim,
Ya çəti höürük.

KƏRƏ-KÜRƏ

- Kərə qoyun tayın gördüm,
Kürəni görmək gərək.
Kərə nədi, kürə nədi?
Bilirsənsə de görək!
- Kürə qulağı uzundu,
Kərə qulağı gödək...

SƏLLİMİ

- Daha getmir naxıra,
Vurğun vursun Səlimi.
Neyləyək, inəkləri
Ötürürük səllimi.
- Səllimi nədir, nənə?
- Səllimi - özbaşına.
Kəndin dana-buzovu
Qalib başlı-başına.

QISIR

Nənəm ürəyini qısır,
İnəyimiz qalib qısır.
Bu il bala verməyəcək,
Uşaqlar süd görməyəcək.

YATAR

Bu torpağın qoynunda
Nə qədər nemət yatar.
Yeraltı xəzinəyə
Babalar deyib: yatar.
İnsan xəzinə tapsa,
Arzuya, kama çatar.
Uyuyan gözəlləri
Yuxusundan oyadar.
Xərclədikcə onları
Mınarələr boy atar.
Şəhər salar, düzülər
Binalar qatar-qatar...

HERAĞAC-SAVA

- Lobyaların dibinə
Basdırdığım ağacdı.
Bu ləklərdə əkdiiyim
Lobyalar herağacdı.
- Baba, herağac nədi?
Sual verdi Tərənə.
- Herağac söyləyirlər,
Qızım, həm tez əkilib,
Həm də tez bar verənə.
Bu lobyalar dən tutub,
Olar dərib bişirmək.
Təzə lobyə əkmışəm
O tərəfdə iki lək.
Hələ şaxlamamışam,
Görürsən, təzə bitir.
Çəpərin dibindəki
O şaxları get gətir.
Şaxlayaq bu ləki də,
Xəbər ver uşaqlara.
Lobyə sarmaşiq kimi
Sarınsın bu şaxlara.
Herağac sovulanda,
Bunlar açacaq çitək.
Bu lobyalar savadı,
Yəni gec bar verəcək...

YARITMIRSAN DEYƏRLƏR

Tapşırıblar Sevincə
Bacısına göz ola.
Nigar, balaca Nigar
Yıxılmışdı az qala.
Səse gəldi Xatirə,
Birdən qıncandı diş.
Açıqlandı: - Sevinc, sən
Yaratmırsan bir işi!
Anası gülümsədi:
- Qızım, hirsələnme hədə,
Yaratmırsan yox, burda
Yarıtmırsan dəyərlər...

HOZƏKİ

A Zəki, a Zəki,
Hozəkisən, hozəki.
Səliqə-səhmanın yox,
Dağıdırsan, sökürsən.
Qaş düzəltdiyin yerdə
Vurub gözü tökürsən.
A Zəki, a Zəki,
Olma belə hozəki.

İLXI, NAXIR, SÜRÜ

- Sən kənddə yaşayırsan,
Gərək biləsən axı,
İlxı nədir, ay Tural?
- At sürüsüdür ilxi.
- Yaxşı, bəs naxır nədir?
- Dadlıdır inək südü,
Guya bilmirsən, naxır
Mal-qara sürüsüdür.
- Bəs onda sürü nədir?
- Sürü elə sürüdür.
- Qoyun sürüsünə bax,
Otlaqları bürüdü...
İlxıçı at otaran,
Naxırçı mal otaran.
Bəs qoyun otarana
Nə söyləyirlər?
- Çoban.

DƏRZİ VƏ DƏRZ BAĞLAYAN

Altına qoyub dərzı,
İşə başladı dərzı.
Öz biçinçi dostunun
Köməyinə tələsdi.
Onun üçün bir qəşəng
Döşlük tikdi əlüstü...

AZAN

Səhərlər verilir azan,
Qayıtsın yolunu azan!
Dönüb ötən günə gəlsin,
Bir imana, dinə gəlsin!

MİĞMIĞA

İtil get, ay miğmiğa,
Durma mənə biğ-biğa!

SUAL-CAVAB

- Dağ nədi, aran nədi?
Şor nədi, ayran nədi?
- Dağ dağdı, aran aran,
Şor şordu, ayran ayran...

ŞƏFFAF

Çox təmizdi şəffaf özü,
Bulanıqdı şəffaf sözü.

SEVİNC

Boş-boşuna axtarmır
Adamı Sevinc özü.
Bəlkə də "sev" sözündən
Yaranıb "sevinc" sözü.
Dostla birgə ağlayıb,
Birgə güləsən gərək.
Sevinə bilmək üçün
Sevə biləsən gərək...

SAPAND

O taydakı bağçada
Gör nə qədər qarğa var.
Üzümə dadanıbdır
Qara-qara qarğalar.
Babam bu tayda durub,
İşə salıb sapandı.
Onun atdığı daşlar
Çətin yana sapandı!
Ancaq məhəl qoymayıb
Vızıldayan daşlara.
Çünki tamah güc gəlir
Ac-yalavac quşlara...

TEZ BÖYÜ

Yaz gəlsin, iyun olsun,
Quzular qoyun olsun.
Mənim körpə çobanım,
Tez böyü, toyun olsun.

PAYTAXT

Harda olub xan taxtı,
Harda olub bəy taxtı,
Ora olub ölkənin
Baş şəhəri, paytaxtı.

CIR-PEYVAS

Bir gün başa gedəndə
Baba dedi Eyvaza:
- Kamil bağban, ay oğul,
Cır calamaz peyvasa.
Nəvə dedi:- Olarmı
Verim bir sual, baba?
Peyvas nədir, cır nədir?
Məni başa sal, baba!
- Kiçik, turşməzə olur
Cır ağacın meyvəsi.
Peyvas alma dərəndə
Gəlir mənim həvəsim.
Ayıgilaslarını
Gilas eləmişəm mən.
Nə qədər cır ağacı
Peyvas eləmişəm mən.
Etdiyim peyvəndlərlə
Bəzəmişəm bu bağı.
İstəsən, öyrədərəm
Sənə calaq vurmağı...

SIRSIRA

Hər tərəfi qar aldı,
Ocağımız qaraldı.
Elə bil marıqdaydı,
Bircə anda sırsıra,
Oduqların üstünə
Düzüldü sıra-sıra.

ANONİM

Tisbağadan anonim
Yazdılar ki, kefi var.
Arvadının, qızının,
Oğlunun öz evi var...

BU CİNASLI ŞEİRLƏR, GÖR SƏNƏ NƏ DEYİRLƏR?

Acgözə bax, acgözə,
Nə verdik, dedi azdı.
Getdi çoxun dalınca,
Yazıq meşədə azdı...

Nə soruşsan, Qara dinməz,
Adı qalib qaraşınmaz.

Güldən düşdü, vay, sındı!
Anam baxıb vaysındı.

Bəsdir elədin vargəl,
Evdə hər bir şey var, gəl!

Elə ki daydı vəl vələ,
Xırmanda düşdü vəlvələ.

Vecinə də almır heç
Nə çovğun, nə boranı.
Bostanın bir küncündə
Mürgüləyir boranı.

Bilmirsən şirin dilini?
İşə sal şirin dilini.

Evimdədi Gülgəzim,
Niye çöldə gül gəzim?

Əynimdən düşdü fitə,
Məni basdılar fitə.

Əlində Novruzgülü,
Balaca Novruz gülür.

Avara bax, avara,
Qoyub məni avara.

Danışma mənimlə acıqla,
Qəlbindən nə keçir, açıqla!

Dayanmışam üzü yola,
Adım qalib üzüyola.

Ağac idim, odun oldum,
Mən alovun, odun oldum.

Gürcü dostum əziz Otar,
Apar quzuları otar.

Söz deməmiş qız durdu,
Soyuq çayı qızdırdı.

Kim işləsə özbaşına,
Oyun açar öz başına.

Əgər bu qazanc mənimlə,
Oğulsan onu mənimlə!

Ata, nədənsə bu ay,
Gözə az göründü Ay.

Demirəm dürrəm, inciyəm,
Ancaq səndən mən inciyəm.

Dedim adım Aygüldü,
Sözlərimə Ay güldü...

Nəfəsini dərib sən,
Xeyli meyvə dəribəsən.

Tutmaq üçün bu qurdu,
O tələni bu qurdu.

Əli boşdu, zərgərə,
Qızıl gerek, zər gerek.

Nə qorxaqdi bu ülkər,
Günəşi görəcək, ürək.

Xalça üçün pul azdı,
Pulum çatan palazdı.

Nənəm ürəyini qısır,
İnəyimiz qalib qısır.

Bu yarpızdı, o nanədi,
Yaxşı bilirəm nə nədi.

Danışma, ə, bəsdı,
Sözların əbəsdı.

Bu dünyada qafilə
Nə karvan, nə qafilə?

Nə içki, nə bədə?
Nəbadə, nəbadə...

Nə olsun ki, su daşıyam,
Vedrəm var ki, su daşıyam?

Gözəl kənddi Ramana,
Qəlbim olub ram ona.

Xoş gəlmisən, salam, atam,
Gözün aydın, salamatam.

Hər yan dümağ, bəyazdı,
Çiğir itdi, bəy azdı.

Hər bir dərdə var əlac,
Ona-buna az əl aç.

Get bazara, ay Hilal,
Bir az zəncəfil, hil al.

Qoru, qora üzüm olsun,
Pay almağa üzüm olsun.

Özün söylə, bürüncə
Nə geyim, nə bürüncək?

Sözün nədir mənə, Nadir?
Mənim tək dost olar nadir.

Həmişə geydiyi bezdi,
Yazıq bu paltardan bezdi.

Dolu idi çuval duzla,
Deşdim onu çuvalduzla.

Nigaranam Sərkardan,
Qoyub məni sərgardan.

Düşməni yüzdü, səksəndi,
Məni gördü, səksəndi.

Yerə inci də sərsəm,
Görməyəcək bu sərsəm.

Danışınca qozu-qozu,
Çıx ağaca, çırp bu qozu.

Mərdə kəsin qarqız, qovun,
Namərdi qapıdan qovun.

Birinciye gedir qızım, birincidi,
Aldıqları beşin biri bir incidi.

Gen dolanma, ay Nəsir,
Dost arasında nə sirr?

Elə iş gör, ay Elşad,
Sevinsin, olsun el şad.

Oxuyurdu birəbitdən:
Sürətli birə bitdən.

Bişirdiyim daşmadı,
Ha qızdırdım, daşmadı.

Yer eşir, gəl-gəl deyir,
Buynuzsuz kəl kəl deyil.

Budaqda var sırğagülü,
Külək əsir, sırğa gülür.

Keçini biz aparsaq,
Söz olar, sən apar sağ.

Əgər səndə yoxsa yaddaş,
Elinə, obana yadlaş.

Nabələdə, xama,
Kimdi verən xama?!

Bekar gəzmə, işlə, qazan,
Boş qalmasın evdə qazan.

Mənə çevirdin arxa,
Gedib yıxıldın arxa.

Əlimdə var bir qaval,
Hünərin çatır qov, al.

Yeriyəndə yer əsərdi,
Hikkə onu yerə sərdi.

Elə ki, gördü şirə,
Qanşqa döndü şirə.

Bu oğlan çox ədəbazdı,
Çünki onda ədəb azdı.

Mənə deyirlər aydışəyi,
Neyləyir axı ayı dōşəyi?

İstəmirəm çiğirtmə,
Çil toyuğu çiğirtmə.

Belə deyir quşüzümü:
Dimdikləyir quşüzümü.

Soyu töksən sərinçə,
Saxlayacaq sərinçə.

Tabaqda un qalınca,
Bişir kökə, qalınça.

Bu külüngdü, o beldi,
Bu kəmərdi, o beldi.

Görməli işlər çoxdu,
Nə dayanmışan, yer!
Qızıl tapa bilməzsən
Əgər qazmasan yeri.
Qazıl, torpağım, qazıl,
Gül bitsin qızıl-qızıl.

Görə bilmir göz gözü,
Hər yan qara zülmətdi.
İşıqları söndürüb,
Yağı bizə zülm etdi.

Bu köhlən at cıdırda
Çətin əyilə, sına.
Mənə inanmırsansa,
Çap onu, özün sına.

Bizim bostanımıza
Divan tutub sağsağan.
Dimdik-dimdik eləyib,
Qalmayıb bir sağ soğan.

Yuxudan duran kimi
Bizim kiçik Tamaşa.
Həngəmə qoparacaq,
Başlanacaq tamaşa.

Bu meyvəni o çardaqdan
Mən asmadım, anan asdı.
Xahiş elə versin yeyək,
Yaman dadlı ananasdı.

Bağçada görüb qaraltı,
Kəlin gözleri qaraldı.
Əlimdəki dəyənəyi
Görüb, qorxudan kəl əsər.
Yetişiş şipsirin olar
Tənəyin üstə kələsər.

- Bu nədir bişirmisən?
- Qurudlu kələcoşdu.
Bir boşqab çəkdim, yedi,
Sevindi, kələ, coşdu.

Daş divardan qopan deyil,
Hara qoysan qalasıdı.
Bu, babaların hördüyü
Xocamsaxlı qalasıdı.

Mişarlar düşdü işə,
Ağacdan çəkdi taxta.
Usta əlləri dəydi,
Taxta çevrildi taxta.

Boz ay, bəsdı bozardın,
Çıx get, gəlsin yaşıl ay.
Çöllər, düzlər, yamaqlar
Qoy bürünsün yaşıla.

Yayam, yayam, yayam mən,
Bir çəkili yayam mən.
Çiçəklərin ətrini
Gərək elə yayam mən.

Qanmaza ya otaq, ya dam,
Duyğusuz kəslərə yadam.
Ürəyimə bir od düşüb,
Çətin ki, uyuyam, yatam.

Mənimçün əzizdi o dam,
Taxtadan tikilib odam.
Orda necə yaşayacam,
Axı mən yanar bir odam?

Havayı tökdüm o təri,
Gül əkdim səndən öteri.
Üzünü döndərib getdin,
Dostluq olarmı öteri?

Yadellilərə
Sinəni sən ger.
Düşmənin önündə
Yaransın səngər.

Göylər necə aydıdı,
Ulduz güldü, ay dindi.
Səni başa düşmədim,
Sözlərini aydın de!

Necə gündü bostanı
Buraxmısan başına.
Könlü yemiş istəyən
Dolanar tağ başına.

Öpdüm səni barışaq,
Yaxın gəl, incik balam.
Adam küsəyən olmaz,
Mənim gəlincik balam.

Lovğalanma, ay təkə,
Gəl döyüşək tək-təkə.
Sən qoçaqsan, mən qoçaq?
Sən təkəsən, mən qoçam.

Ananın sözlərindən
İnciməsən sən əbəs.
Deyr dəcəllik etmə,
Nə söyləsin sənə bəs?

Qənd yeyir Qəndab bala,
Di axtar, qənd tap, bala.
O qədər qənd yeyib ki,
Batıbdır Qəndab bala.

Təmir edir saatları,
Mənim atam saatsazdı.
Onun əli dəydi, demək
İşləyəcək, saat sazdı.

Şamaxıda bir çay var,
Durub baxsan bir saat.
Səni məftun edəcək
Dağlar qızı Pirsaat.

Qoy yesin şirin-şirin,
Quzuya qıyaq otu.
Körpə əmlik otlasın
Bu körpə qıyaq otu.

Üstü dolu nar ilə,
Əyilib nar qanadı.
Biri qırılıb düşdü,
Əzildi, nar qanadı.

Çiçəklərin gözündə
Neçə şəhli gile var.
Qurut o göz yaşını,
Gilevar, ay gilevar.

Dostum, bir dön bəri bax,
Gözəldimi bizim bağ?
Gilas verim gəl sənə,
Nə durmusan, gəlsənə!...

Tülkünün ayaq izi
Qapımızda rədd oldu.
Toyuğu çırpışdırıb
Başımızdan rədd oldu.

Əl uzatdım dərəm onu,
Dedim yaxşı qanqaldı.
Tikanı batdı əlimə,
Yarpağında qan qaldı.

- Tapan kimi girəvə,
Qapını aç, gir evə!
- Boyun var birçə qarış,
Get öz işinə qarış.

Sözü deyəndə açıq,
Niyə edirsən acıq?
Yemək hələ bişməyi,
Axı hamımız acıq?

Dodağını büzmə gəl,
Şəkər bala, bal bala.
Tez ol bal ye doyunca,
Qoy qarışsın bal bala.

Bu nə yaxşı güldandı,
Gülün yeri güldandı.
Balam güllərə baxdı,
Güllüyünü gül dandı.

Bir daş atsan ayna gölə,
Çiliklənər, su da sınar.
Oraq zəmini biçəndə,
Su səhəngi suda sınar.

Gəl sən də bax, Narın, Narın,
Yağış yağır narın-narın.
Üstünün tozu, torpağı
Yuyulur almanın, narın...

YALAN

Dediyindən utandı,
Üz-gözündən tər getdi.
Bu qız yalan deməyi
Birdəfəlik tərgitdi...

ƏLƏGƏ

Aramızdakı
Əlaqə dardı, -
Bəs bu nə ilə
Əlaqədardı?!

PAYA

Göz diksen özge paya,
Başına dəyər paya!

Çıxsa yaxşı bir
İş güzarına,
Dönərsən əsrin
İşgüzarına...

Heç bilmirəm
Hayandayam,
Öz başımın
Hayındayam...

Dedi:
- Gözlerimdən itil! -
İti çölə
İtlədi.
Küçüyünü qapısında
İt elədi...

Dəyirmanda göz dikmədim
Öz dənimdən artıq una.
Ehtiyacım yoxdu mənim
Onun-bunun artığına.

Qaş-qabağını tökdü,
Əvvəl məni qışqandı.
Bir azca keçən kimi
Öz səhvini qız qandı...

Çayda axır su iti,
Üzə bilmir suiti.

Əti doğra qiyma-qiyma,
Bişir mənə dadlı qiyma.
Əllərinin bəhrəsini
Dosta ver, düşməne qiyma.

Uşaq vaxtı şah idim,
Heyf, yoxdu şahidim.

Bişirmişəm xaşlama,
Xoşlamırsan xoşlama...

Özün üçün axtar iş,
Faydalıdı axtarış.

-A, bu nəçidi?
-Abunəçidi.

Bir səbəb olmadan
Yar atmaq olmaz,
Qəlbədə eşq olmasa,
Yaratmaq olmaz.

Bu gün bilik günüdür,
Dərsin bil, ilk günüdür.

Baş komandır, əl əsgərdi, -
Bunu deyən Ələsgərdi.

Əgər olsa Vətən daşlıq,
Nəyə dəyər
Saxta, quru vətəndaşlıq?

Kim elimə buyurdu,
Abad gördü bu yurdu.

Bir ağsaqqal buyurdu,
Kim qarğıyıb bu yurdu?

Gəl iş görək mişarla,
Get taxtanı mişarla!

Mənim tutum qurudu,
Matım-qutum qurudu.

Verib durma əl əngə,
Ələngəsən, ələngə.

Fikirleşməyə
Səndə tap macal.
Qoy düşündürsün
Səni tapmaca.

Ulu yurd yerim
Azıx.
Kim deyir ki,
Biz azıq?!

Baş açmaq olmur havadan,
Xəzri dönür giləvara.
Ora-bura baş əyməkdən,
Qalıb neçə gül avara.

O çətin ki, tapa xeyir,
Nə soruşsan deyir: -Xeyir!

İllər boyu əylədikcə
Göyə zənn,
Bir əlçətməz dağa dönüb
Göyəzən.

Belə deyir hörümçək:
Sənə torba hörüm, çək!

Bu gülləri, ey, bəcər,
Adam olmaz eybəcər...

Bu adamın ürəyində
Tamah kordu, tamah kardı.
Gözləri heç nədən doymur,
Tamahkardı, tamahkardı..

Söylə nə vaxt məktəbə
Gedəcəyəm, anacan?
Bilmirəm gələcəkdir
Gözlədiyim an haçan?

Ata güllə ata-ata,
Atıcı olmuşam, ata!

Camiş yemir diri-diri,
Cavanşirin cavan şiri.
Bu doğruçu şir deyil ha,
Danlamayın Cavanşiri.

Yol kəsəkdi, yol daşdı,
Təmizləyək yoldaşlı.

Uşaqlar topa-topadır,
Uşaqlar bir-birinə
Top atır...

Qanadın sınısın,
Ağcaqanad.
Üz-gözümü
Azca qanad.

Bağımızda ən uca
Ağacdır yaşıl qovaq.
Əli baltalıları
Gərək həyətdən qovaq.

Yuxum oldu
Bildir çin!
Tutdum bir kök
Bildir çin.

Pişiklər güllükdə
Gül eşir,
Pişiklər güllükdə
Güləşir...

Taxta novda su vardı,
Ramiz atı suvardı.

Bir bax, çayın içində
Var nə qədər daş ada.
Sular nəgme oxuyur
Torpağa da, daşa da.

Bəsdır yığdıq göbələk,
Yorulmuşam, gəl bölək!

Mehriban bir nənə kimi
Ulduzları Ay əzizlər.

Deyər: -Mənə yaxın gəlin,
Ay doğmalar, ay əzizlər!

Nəyə lazım dəb-dəbə?
Oxşamır ha dəb dəbə!

Götürməklə kök ələ,
Ariq çətin kökələ!

İstəmirsən yumruq, dürtmə,
Burnunu hər yerə dürtmə!

Danışınca qaba-qaba,
Get meyvəni dər, yığ qaba.

Dayanmırsa dinc əlim,
Axı necə dincəlim?

SəpİR ay nür,
Baxır Aynur.

Su çatmadı bu ləkə,
Xiyara düşdü ləkə.

Yemirəm süzmə,
Qatığı süzmə!

Yal verməsən küçüyə,
Qaçıb gedər küçəyə.

Bir vaxt onu sel ovdur,
İndi adı selovdu.

Bilən kimi darıdı,
Quş zəmiyə darıdı.

Şoru qurut,
Olsun qurut.

O çaynik, o çaydan,
Süz içək o çaydan.

Balaca Güler,
Nə desən, gülər.

Vedre verdim Güllərə,
Su daşdı güllərə.

Mənə vermir Süsən den,
İncimişəm Süsəndən.

İncitmə, bacı, bacını!
İncitməz bacı bacını...

İstəmirəm çığırta,
Çil toyuğu çığırta.

Üz gözünü bozartma,
Bişirmişəm bozartma.

Stəkanım armudu,
Mən sevirem armudu.

Su kükrəyir, su daşır,
Yomalayır su daşı.
Nə durmusan, ay Gülzar,
Ağacları su daşı.

Ata, domna peçində
Neyləyir ki, o dəmr?
Polada dönmək üçün
Elə bil ki, od əmir.

Çaya çevirib arxa,
Rövşən yıxıldı arxa.

Üzümə bax, üzümə,
Sanki gülmür üzümə.

Ağıla bax, ağıla,
Pəyə deyir ağıla.

Dənizdəki adalar,
Təzə-təzə ad alar.

Görəndə güllü yazı,
Yazırdı Güllü yazı.

Şəkər də qatsan bala,
Ondan şirindir bala.

Gədirmə bağa sarı,
Yarpaqlar sarı-sarı.

İşinə vermə ara,
Get özünə dost ara.

Dörd tərəfə yel əsir,
Vermək olmaz yelə sirr.
Ağacların budağı,
Hədələyir bu dağı.

Balaca bacım Şirin,
Bal yeyir şirin-şirin.

Tikan gətir bir vələ,
Səni mindirim vələ.

Dərslər yetişdi sona,
Evə qayıtdı Sona.

Od deyilməz hər qora,
Üzüm sayılmaz qora.

Sərginin qırağından
Elşad quşları qovur.
Deyir ki, evəzində
Mənə qovurğa qovur.

Kim açıbsa torbanın
Ağzındakı düyünü.
Plov bişirmək üçün
O aparıb düyünü...

Bulağı tapdım axır,
Gör nə qəşəng su axır?!

Göylərdə şimşək çaxır,
Qardaşım içir çaxır.

Çərşənbə yetişəndə
Qalayardıq ocağı.
Hamı şənlik edərdi,
Kim unudar o çağı?!

Tok yoxdur, yandır şamı,
İşıqda yeyək şamı.

Oda atsan odunu,
Kim söndürər odunu?!

Fikir vermə o çaqqala,
Üşüyürsən, ocaq qala!

Bir sehrli açaram,
Kilidləri açaram.

Çox dadlıdı soyutma,
Ye, a bala, soyutma!

Ay Əminə, Əminə,
Dur çay gətir əminə.

GÜNAŞ

Elə bil gülümsəyib,
Üfüqlərdə o yandı.
Yatanların hamısı
Yuxusundan oyandı...

MANQAL

- İçində köz sayrışan
Nədir belə?
- Manqaldı.
Baxıb ev sahibinə
Qonaq güldü:
- Mən qaldım.

GÜLDAN

Bu nə qəşəng güldandı,
Gülü'n evi güldandı.
Balam güllərə baxdı,
Güllüyünü gül dandı.

GÜL

Göy çəməndə gül "daşır",
Qalxıb örtüb gül daşı.
Sən də gəl qucaq-qucaq
Dostlarına gül daşı...

ŞEH

Aydınlıq gecələrdə
Qonaq gəlib şəh gülə.
Şəfaqların altında
Gül danışar, şəh güler...

KİM HAQ VERİB

Kim haq verib küləyə,
Çiçək qıra, gül əyə?

GÜNƏBAXAN

Məni əkib becərən
Balacaboy çırdandı.
Quşların dimdiyində
Tumum bir-bir çırtlandı.

İKİ QORXAQ

Qabağına it çıxdı
Qayıdanda sahildən.
Sahil köpəkədən qorxdı,
İtə qorxdı Sahildən.

BULAMA

İnəyimiz doğubdur,
Bişiriblər bulama.

Ancaq ehtiyatlı ye,
Üst-başını bulama.

BU DA BAHAR

Hələ qar əriməyib,
Quzum tapsın ot harda?
Kövşənlərdə ot azdı,
Yağış yağa, ot arta!
-Bu da bahar, quzunu
Apar çöldə otar da!

ÇİM

Deyirsən su dayazdır,
Çəmənlikdən kəşib çim,
Kiçik arxin önünü
O çimlərlə kəşib, çim!

İTİN KÜÇÜYƏ NƏSİHƏTİ

Yaşamaq istəyirsən hürr,
Hür, hür, hür...

TƏNBƏLİN NƏSİHƏTİ

Sənə versələr sual,
Dinmə, ağzına su al.

XALÇA

Təmizlə döşəməni,
Aç, yerə döşə məni.
Tozlansam, çubuq ilə
Döy məni, döşə məni.
Atma mənim üstümə
Körpeni, döş əməni.

TİKAN

Böyürtkən yağın zaman
İlişmişəm tikana.
Gətir iynəni, sapı,
Köynəyimi tik, ana!
Bir az hövsələni bas,
Biy, bu nədir, ay Abbas?
Ta bundan köynək olmaz,
Dur gəl gedək dükana...

TURŞ NAR

Belə söylədi Anar:
Nə yaman turşsan, a nar!

Bu turşluq alçadadı,
Verirsən alça dadı.
Xoşuna gəlmir, yemə,
Dadım kimi dad hanı?
Görsə ağzı sulanar
Məni bir yol dadanın...

KİRŞƏ

Tez ol, işə girişək,
Düzəldək bir kirşə.
Minib onun üstünə
Dağ aşağı sürüşək.
Bu dağdan sürüşməyi
Etdim sənə qadağan.
Onun sıldırımından
Əskik deyil qada, qan.

BALACA SÜRÜCÜ

Yaşıl işıqlar yandı,
Qarşımda yol açıldı.
Motoru işə saldım,
Maşınım yola çıxdı.
Harayladı ki, dostum
Qabaqda var sərt döngə.
Yollara nabelədsən,
Uzağa getmə, dön gəl!
Deyir dön gəl, dönerəm,
O mənə dostdoğmadı.
Həyatda insan üçün
Ən yaxın dost doğmadı.

DOSTUMUZ

Səhər-səhər Gülvərdi,
Gülbutaya gül verdi.
Sevindirdi hamını
Dostumuz bu gəlişlə.
Vedre verib əlinə
Dedik ona: - Gəl işlə!
Çarhovuzun içində
Nə yaxşı ki, su vardı.
Vedre-vedre daşayıb,
Ağacları suvardı...

BƏSDİR YOLLARI ÖLÇDÜYÜN

Bəsdir yolları ölçdüyün,
Veyillənmə, yer işinə.
Əməlli get, böyük-küçük
Baxır sənin yerişinə.
İstəmirik lağa qoaya,

Səni ələ salaq, gülək.
Yapış bir işin qulpundan,
Qol çirməyə, bağda gül ək.
İş görməyə kimə gərək
Qüvvətli qol, güclü bilək?
Bina ucalt, yer ək, bağ sal,
İnsan olduğunu bilək.

HƏYƏCAN

Pəyələr sıra-sıra,
Bayır sazaq, sirsıra.
Qara çoban qışqırdı:
Heyvanları qış qırdı.
Qarla örtülüb kövşən,
Ala qoyun, az gövşəl
Tez ələ, tap ot, ələf,
Yoxsa olarıq tələf.

DİVAN

Axi nə vaxtdan
Divan at oldu?
Onun belinə
Tural atıldı,
Aqşın atıldı.
Görün nə günə
Qalıbdır divan?
İndi mən sizə
Tutaram divan...

KEÇƏ

Gəlib çıxmış qaylağa,
Uzaq yollar keçə-keçə.
Qurduğumuz alağın
Yanı keçə, üstü keçə.
Ondan çətin soyuq keçə,
Ondan çətin isti keçə...

BİR AYDINLIQ GECƏDƏ

Bu aydınlıq göyləri
Seyr edirəm axşamdan.

Elə bil bal süzülür
Göydən yerə ağ şandan.
Göydə ulduz görməsəm,
Mənimçün ar olardı.
O sayrışan ulduzlar
Elə bil anırdı...

CÜCƏ

Ay lümək cücəm, cib-cib,
Dən ilə doludur cib.
Çağırırım bir kəlmə,
İstəmirsən heç gəlmə...

QIRQOVUL

Tüfəngimi götürdüm,
Gedək vuraq qırqovul.
Heç ağlın başındamı,
Nə umursan sən məndən.
Qırqovulu qırmazlar,
Hünərin var qır, qovul
Bu meşədən, çəməndən.

QALMAQAL

Qışqırdılar:
- Qalma!
- Qal!
Düşdü yaman
Qalmaqal...

ƏKİN, SƏPİN, BİÇİN

Daşdıq kür-küleşi,
Gəlin yeri əkin dil!
Ay traktorçu qardaş,
Sənin işin əkindi.
Şumlamışam torpağı,
Toxum gətir, səp indi.
Bilirsən ki, əkindən
Sonra gələn səpindi.
Zəmi çıxıb qurşağa,
Vağamlayıb, biçin dil!
Kombayncı qardaşım,
Sənin işin biçindi...

ÇİMƏRLİKDƏ

Dedim ki, yorulmusan,
Nəfəsini dərdi.
O yana sarı üzmə,
Ora yaman dərdi.
Elxan sözə baxandı,
Hədələdim, çekindi.
Orxan işə boğulur,
Tut əlindən, çek indi.
Ağzına şor su dolub,
Unutmaz o bu dadı.
Belə olar e, dostum,
Hə, necəsən, burda dur...

RƏDD OL

- Mən səndən incimişəm.
- Niyə?
Dedin ki, rədd ol.
- Pis söz deməmişəm ki,
Demişəm iz ol, rədd ol.

KITABIN İÇİNDƏKİLƏR:

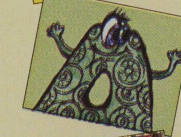
ANA DİLİ..... 4-5

SƏS PƏTƏYİ..... 6

"ƏLİFBƏ" M..... 7

FONETİKA..... 8

NİTQ HİSSƏLƏRİ9-10

CÜMLƏ ÜZVLƏRİ..... 11-12

DURĞU İŞARƏLƏRİ.....12-13

DİLİMİZİN SÖZLƏRİ.....14-19

CİNASLI ŞEİRLƏR.....20-26

İbtidai sinif şagirdləri
va məktəbəqədər
azərbaycanlı uşaqlar üçün
aylıq jurnal

1958- ci ildən çıxır

Təsisçi:
Azərbaycan Gənclər İttifaqı

Baş redaktor
Rafiq Yusifovlu

Redaksiya heyəti:
Hüseyn Abbaszadə
Yusif Hüseynov
Ağacan Əhmədov
Ənvər Qarayev
Zahid Xəlil
Cahangir Məmmədov
İlyas Tapdıq

Məsul katib
İlqar Mehdiyev

Bədii redaktor
Arif Hüseynov

Dizayner-rəssam
Leyla Salamova

Redaksiyanın ünvanı:
Bakı- AZ 1146,
Mətbuat prospekti,
529- cu məhəllə.
Telefon 439 08 53
E-mail: goyarchin@box.az

Çapa imzalanıb: 16.07.07
Sifariş 2720
Tiraj 3000
Kağız formatı 60/90/118
Çap vərəqi 3,5
Hesab-nəşr vərəqi 3,93
Ofset üsulu ilə çap olunub.
Bakı
"Azərbaycan" nəşriyyatının
mətbəəsi

Lisensiya № 022328

Söz var el içində, söz var ev içində. Dildən acı, dildən şirin şey yoxdur.
(Azərbaycan)

Bir səmimi söz iki dəfə and içməkdən yaxşıdır.
(Afrika)

İnsanın ləyaqəti dilinin altındadır.
(Fars)

Qəlbi qara olanın sözü də qara olar.
(İsveç)

İstədiyini deyən, istəmədiyini eşidər.
(Türk)

Dil, onun lüğət tərkibi olan söz haqqında görkəmli adamların fikirləri olduğca maraqlıdır:

Dil mədəniyyətlə birgə boy atır.
Dil millətin ruhudur.

Dil ideyanın, hissin, təfəkkürün canıdır. L.Tolstoy
Dilin əsas məziyyəti onun aydınlığındadır. A.Stendal
Dil insanın daxilini göstərən güzgüdür. V.Leybnits
Söz işin kölgəsidir. Demokrit
Söz əsər etməyəne çubuq da kömək etmər. Sokrat
Söz ovsunundan güclü ovsun yoxdur. A.Frans

